

Koniec wieku dziewiętnastego i wiek dwudziesty przynoszą zasadnicze zmiany w eklezjologii. Dostrzega się potrzebę wzbogacenia pojęcia Kościoła, zawężonego w teologii kontrreformacyjnej, o nowe treści. Dochodzi do głosu przekonanie, że Kościół jest zróżnicowaną i tajemniczą rzeczywistością, której nie da się ująć za pomocą jednej prostej definicji. Rozwijają się teorie eklezjologiczne ujmujące kościelną wspólnotę z różnych punktów widzenia. Uzupełniają się one wzajemnie, pokazując, jak złożoną rzeczywistością jest komunია kościelna. Prowadzone badania eklezjologiczne nie pozostają bez znaczenia dla interpretacji artykułu wiary o świętych obcowaniu. Pokazuje to nauczanie Soboru Watykańskiego II, zwłaszcza w Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*. Obszerny wykład nauki o Kościele stał się podstawą do sformułowania stwierdzeń niezbyt obszernych, ale ważnych dla podjęcia próby współczesnego wyjaśnienia wiary w komunii świętych (por. nr 49-51).

Soborowe nauczanie o komunii świętych inspirowane było bardzo wyraźnie myślą biblijną. W *Lumen gentium* Sobór podkreśla eschatologiczny charakter tej komunii. Kościół skierowany jest ku przyszłości, ponieważ swoją pełnię osiągnie dopiero w chwale niebieskiej (por. nr 48). W obecnym stadium swych dziejów pozostaje w drodze ku niebiańskiemu celowi. Tak postrzegając Kościół, Sobór nawiązuje do tradycyjnego podziału komunii kościelnej na trzy stany: jedni z uczniów Chrystusa „pielgrzymują na ziemi, inni po zakończeniu obecnego życia poddawani są oczyszczeniu, jeszcze inni zażywają chwały, widząc jasno samego Boga w Trójcy jedynego – jakim jest” (tamże, nr 49). Opisując wspólnotę kościelną, Sobór mocno eksponuje jedność Kościoła pielgrzymującego z Kościołem w niebie. Zapisał to już w tytule siódmego rozdziału konstytucji *Lumen gentium*, a potem w samym tekście owego rozdziału stale do tego wątku wraca. Zauważa, że chociaż Kościół pielgrzymujący, Kościół oczyszczający się i Kościół pozostający w chwale są trzema odrębnymi wspólnotami uczniów Chrystusa, to „zrastają się w jeden Kościół i zespalają się wzajemnie ze sobą w Chrystusie (por. Ef 4, 16)” (tamże, nr 49).